

Casus Wetenschappelijke Integriteit

2022

Ongefundeerde standpunten, buitenwetenschappelijke opvattingen en onzorgvuldigheid bij uitvoering van het wetenschappelijk onderzoek

Universiteit voor Humanistiek

1. Onderwerp van de klacht

Ongefundeerde standpunten, buitenwetenschappelijke opvattingen en onzorgvuldigheid bij uitvoering van het wetenschappelijk onderzoek.

2. Omschrijving van de feiten

Op 9 maart 2022 heeft Verzoeker (Klager) een klacht ingediend bij het College van Bestuur van de Universiteit voor Humanistiek (hierna: Bestuur) over een mogelijke schending van wetenschappelijke integriteit door onderzoeker (hierna: Betrokkene of Verweerder). Het Bestuur heeft de klacht ter behandeling doorgestuurd aan de Commissie Wetenschappelijke Integriteit van de Nederlandse Levensbeschouwelijke Universiteiten (hierna: commissie, afgekort: CWI). De commissie heeft het Bestuur op 10 juni 2022 geadviseerd de klacht ongegrond te verklaren. Het Bestuur heeft dit advies overgenomen en de klacht in het aanvankelijk oordeel van 28 juni 2022 ongegrond verklaard.

Verzoeker heeft voorts het Landelijk Orgaan Wetenschappelijke Integriteit (hierna: LOWI) op 21 juli 2022 verzocht advies uit te brengen over dit aanvankelijk oordeel. Het LOWI heeft op 23 oktober 2022 geadviseerd de klacht ongegrond te verklaren. Het Bestuur heeft dit advies overgenomen in zijn definitief oordeel van 6 december 2022.

3. Standpunten van partijen

3.1 Standpunten klager, kort samengevat

Klager verwijt verweerder zich schuldig te hebben gemaakt aan de volgende overtredingen van de gedragsnormen voor een goede onderzoekspraktijk:

- het doen van ongefundeerde claims over (..);
- het niet correct rapporteren van de bevindingen uit het onderzoeksmateriaal dat met het onderzoek is vergaard;
- het niet serieus nemen van alternatieve visies en tegenargumenten;
- het onzorgvuldig uitvoeren en verslagleggen van de wetenschappelijke onderzoeksmethode
- het niet betrachten van transparantie over de wijze van uitvoering van het onderzoeksproces;

- het zich laten leiden door buitenwetenschappelijke overwegingen bij de uitvoering van het onderzoek, in het bijzonder christelijke overwegingen over (..) en (..);
- het onvoldoende rekening houden met de legitieme belangen van de bij het onderzoek betrokken personen.

3.2 Standpunten betrokkene, kort samengevat

Betrokkene is van mening zich niet schuldig heeft gemaakt aan bovengenoemde wetenschappelijke integriteitsnormen:

- *er is geen bewijs voor de stelling dat niet met een open houding aan het onderzoek is gestart. Het onderzoeksteam was bovendien divers samengesteld;
- *titels van publicaties zijn gekozen ná uitvoering van de kwalitatieve studie, een titel mag prikkelend zijn. Bij titels van publicaties door journalisten geldt journalistieke vrijheid;
- *de rapportage heeft zorgvuldig plaats gevonden en er is correct gerapporteerd. Er is helderheid gegeven over de indelingen/categorieën en de omvang;
- *doordat het onderwerp gepolitiseerd is, zijn onderzoekers zo dicht mogelijk op de bevindingen van het onderzoek gebleven;
- *uitspraken die gedaan zijn, zijn gebaseerd op de onderzoeksbevindingen. Het in kaart brengen van meningen en visies was geen onderzoeksdoel.
- *de rolverdeling tussen de onderzoekers en de wijze van begeleiding en uitvoering van het onderzoek is verlopen volgens de regelen der kunst;
- *vanuit een eigen persoonlijke achtergrond kan een onderzoeker geïnteresseerd zijn in een bepaald onderwerp. Dit maakt de onderzoeker nog niet niet integer.
- *Deelnemers zijn voor deelname transparant en zorgvuldig geïnformeerd over het doel van het onderzoek. Het onderzoek richtte zich ook niet op alternatieve visies en argumenten;
- *De redenen waarom een beperkt aantal uitgevoerde onderzoeken niet nader is geanalyseerd zijn duidelijk genoemd in het onderzoek zelf.

3.3. Procedureverloop bij CWI

De commissie heeft – nadat zij de door verzoeker schriftelijk ingediende klacht met bijlagen ontvankelijk verklaarde – de opdracht aanvaard en besloten de klacht inhoudelijk in behandeling te nemen. Zij heeft de procedure gevolgd zoals die is voorgeschreven in de Regeling Commissie Wetenschappelijke Integriteit NLU. Zij heeft verweerder in kennis gesteld van de inhoudelijke klachtenbehandeling en de klacht aan verweerder voorgelegd met de uitnodiging binnen een door haar gestelde termijn schriftelijk verweer te voeren tegen de klacht, onder aankondiging van het beleggen van een hoorzitting. Na ontvangst van het verweer stelde de commissie klager in de gelegenheid schriftelijk te repliceren. De commissie heeft op voorstel van klager ingestemd met indienen van repliek op het verweer na de dag van de hoorzitting. Verweerder is hiervan voorafgaande aan de hoorzitting op de hoogte gesteld. Verweerder heeft daarop bedongen dat aan haar gelegenheid zou worden geboden dupliek op de repliek van klager in te dienen. De commissie heeft hiermee ingestemd en klager daarover geïnformeerd.

Op 25 april 2022 heeft te Amsterdam een hoorzitting plaatsgevonden. Daarvan is schriftelijk verslag gemaakt, waarvan de definitieve versie door de commissie is vastgesteld nadat partijen gelegenheid hadden gekregen op een concept van het verslag te reageren.

Voorafgaande aan de hoorzitting en ter aanvulling op de stukken die klager en verweerder hebben geproduceerd heeft de commissie een schriftelijk advies gevraagd aan een op het terrein van de onderzoeksmethodologie gespecialiseerd extern deskundige. Het deskundigenadvies is door de commissie aan het dossier voor de behandeling van de klacht toegevoegd. Voorafgaande aan de hoorzitting hebben zowel klager als verweerder een afschrift van het deskundigenadvies ontvangen.

Na de zitting is op 28 april 2022 de schriftelijke repliek op het verweer namens klager ontvangen. De daarop door verweerder geschreven dupliek is op 6 mei 2022 ingediend. Met de toevoeging van de dupliek complementeerde de commissie het dossier, met behulp waarvan zij haar rapport van bevindingen en advies kon opstellen.

4. Bevindingen CWI

Op grond van de beschreven klacht onder onder 3.1 heeft de commissie vastgesteld dat de klacht zich richt op de volgende in paragraaf 5.2 onderdeel A2 van de gedragscode genoemde gedragsnormen:

- Norm 18: Vermijd dat de keuze van de onderzoeksmethode, de data-analyse, de beoordeling van de resultaten en de weging van mogelijke verklaringen worden bepaald door buiten-wetenschappelijke belangen, argumenten of voorkeuren;
- Norm 23: Beschrijf eerlijk, zorgvuldig en zo transparant mogelijk de data die verzameld zijn voor en/of gebruikt zijn in het onderzoek;
- Norm 57: Laat als begeleider, projectleider, onderzoeksdirecteur of leidinggevende elk handelen na waardoor de onderzoeker wordt aangezet om een of meer normen uit dit hoofdstuk niet na te leven.

De commissie heeft de klacht getoetst aan de Nederlandse gedragscode wetenschappelijke integriteit 2018 en komt tot de conclusie dat de klacht ongegrond is.

Volgens de commissie is geen sprake van fabriceren of vervalsen van data of van plagiaat, wat volgens hoofdstuk 5 van de gedragscode de duidelijkste voorbeelden zijn van een schending van de wetenschappelijke integriteit. Ook na toetsing aan andere relevante normen uit de gedragscode blijkt volgens de commissie niet dat er normen van wetenschappelijke integriteit zijn geschonden. De commissie heeft een onafhankelijke deskundige geraadpleegd met expertise op het gebied van onderzoeksmethodologie en heeft de bevindingen van die deskundige betrokken in haar advies aan het Bestuur.

De commissie overweegt dat Betrokkene zich aansluit bij een breed gedragen epistemologisch gedachtegoed en dat het onmogelijk is om volledig neutraal te zijn. Volgens de commissie heeft Verzoeker onvoldoende hard gemaakt op basis van de onderzoeken zelf dat Betrokkene zich heeft laten leiden door een christelijke opvatting als buitenwetenschappelijk belang, argument of voorkeur. De commissie ziet evenmin aanleiding om te concluderen dat sprake is van onzorgvuldigheid in de uitvoering of verslaglegging van de onderzoeken. Hierbij baseert de commissie zich op het deskundigenrapport waaruit blijkt dat het onderzoek in het proefschrift met grote zorgvuldigheid is verricht en dat Betrokkene op wetenschappelijk verantwoorde wijze tot haar bevindingen is gekomen. Volgens het deskundigenrapport beschrijft Betrokkene complexe materie goed en kundig, brengt zij veel nuance aan en herformuleert Betrokkene de onderzoeksvraag diverse keren. De deskundige heeft opgemerkt dat interpretaties in het proefschrift goed worden onderbouwd met gegevens, waarbij de juiste kwaliteitsprocedures worden gevolgd. De deskundige is lovend over de publicatie op verschillende punten en één keer kritisch. De commissie sluit zich bij die kritiek aan, maar dat betekent volgens de commissie niet dat normen van wetenschappelijke integriteit zijn geschonden.

Over het opdrachtonderzoek overweegt de commissie dat uit het deskundigenrapport blijkt dat Betrokkene overeenkomstig de zorgvuldigheidsvereisten die aan longitudinaal onderzoek worden gesteld verantwoording heeft afgelegd. Volgens de commissie had die verantwoording duidelijker gekund, maar voldoet de verantwoording wel aan de vereisten.

Volgens de commissie heeft Betrokkene geen ongefundeerde claims gedaan. Daarbij betreft de commissie opnieuw het deskundigenrapport. Ook wordt bij het oordeel betrokken dat coauteurs, peer reviewers en een jury (in verband met de mogelijke toekenning van een prijs) geen van allen hebben opgemerkt dat Betrokkene ongefundeerde claims zou doen. De commissie merkt op dat Verzoeker heeft gewezen op suggestieve krantenkoppen. Die koppen dekken volgens de commissie inderdaad niet de lading van de artikelen. Dat kan volgens de commissie echter Betrokkene niet worden aangerekend maar de redacteurs.

Volgens de commissie heeft Betrokkene voldoende rekening gehouden met de legitieme belangen van de personen die bij het onderzoek waren betrokken. Hierbij wordt een onderscheid gemaakt tussen de politieke opvatting van die personen enerzijds (die hetzelfde is als de politieke opvatting van Verzoeker) en de ervaring van die personen anderzijds. Dat het onderzoek een spanningsveld tussen opvatting en ervaring blootlegt, betekent volgens de commissie niet dat onvoldoende rekening zou zijn gehouden met de legitieme belangen van de betrokken personen.

De commissie overweegt tot slot dat debat (over de interpretatie van gegevens, over accentverschillen in wetenschappelijke paradigma's) vanzelfsprekend deel uitmaakt van wetenschapsbeoefening. Daarom is de vaststelling dat de ene

onderzoeker dienaangaande andere keuzes maakt dan de andere op zichzelf genomen geen aanwijzing voor het schenden van de wetenschappelijke integriteit.

5. Aanvankelijk oordeel Bestuur

Het bestuur besluit de klacht niet gegrond te verklaren. Het bestuur neemt de conclusie van de commissie en motivering daarvan integraal over. Het commissieadvies wordt daarmee integraal onderdeel van dit voorlopig besluit. Naar het oordeel van het college is geen sprake van schending van de wetenschappelijke integriteit of bedenkelijk gedrag in de zin van de Nederlandse gedragscode wetenschappelijk integriteit 2018 door verweerder. Het college onderschrijft de conclusie van de commissie dat de door de commissie genoemde zaken duidelijker hadden kunnen worden beschreven maar beschouwt deze met de commissie niet als tekortkoming in de zin van paragraaf 5.2 onderdeel 5B van de gedragscode. Het college verklaart daarmee de klacht als ongegrond en zal geen maatregelen treffen jegens betrokkene.

6. LOWI beoordeling

De beoordeling door het LOWI is integraal overgenomen uit het LOWI-advies en omvat om die reden een aantal extra tussenkopjes die het LOWI heeft gebruikt. Het volledige advies van het LOWI kan worden geraadpleegd op de website van het LOWI.

Maatschappelijk debat

Voorafgaand aan de beoordeling van het verzoek, merkt het LOWI het volgende op. In deze zaak stelt Verzoeker zich op het standpunt dat zij 'de hoogste eisen' mag stellen aan de onderzoeken van Betrokkene. Dit heeft tot gevolg dat in de schriftelijke ronde bij het LOWI in detail is gediscussieerd tussen Verzoeker en Betrokkene over methodologie, interpretatie van onderzoeksgegevens enzovoorts. Dit zijn in de kern discussies over wetenschappelijke kwaliteit die niet bij een CWI of bij het LOWI thuishoren maar die in het wetenschappelijk debat in de daartoe geëigende fora moeten worden beslecht. Daar komt bij dat de wetenschappelijke discussie ook nauw samenhangt met een maatschappelijk debat. Mede hierom kan het LOWI zich niet aan de indruk onttrekken dat Verzoeker deze discussie voert met het oogmerk om de klachtenprocedure instrumenteel in te zetten om haar gelijk in het maatschappelijk debat te halen. Het LOWI ziet steeds vaker dat klachtprocedures worden gebruikt met het oog op een maatschappelijk debat (zie bijvoorbeeld LOWI-advies 2022-17 en 2021-11) en vraagt zich af of CWI's en het LOWI de juiste instanties zijn om dit soort klachten te onderzoeken. Wetenschappelijke integriteitsklachten hebben een grote impact op (met name jonge) wetenschappers en meer in het algemeen kunnen dit soort klachten die zijn ingegeven vanuit politiek of maatschappelijk engagement (een veilig klimaat voor de beoefening van) de wetenschap onder druk zetten.

Onpartijdigheid CWI

Universiteiten van Nederland

Verzoeker betoogt dat de CWI niet onafhankelijk (lees: niet onpartijdig) was en dat de samenstelling van de CWI niet voldeed aan de vereisten die artikel 4 van de Regeling Wetenschappelijke integriteit Netwerk Levensbeschouwelijke Universiteiten (NLU) daaraan stelt.

De relevante bepalingen uit artikel 4 van de Regeling luiden: “Bij de benoeming van leden wordt gestreefd naar een evenwichtige vertegenwoordiging van de wetenschapsgebieden van de universiteiten” en “leden van de commissie die op enigerlei wijze zijn betrokken bij de personen of feiten waarop de klacht betrekking heeft, komen niet in aanmerking voor de behandeling van een klacht. In dat geval kan het betreffende commissielid voor de behandeling van de betreffende klacht worden vervangen (...).”

Volgens Verzoeker is geen sprake van evenwichtige vertegenwoordiging van de vakgebieden omdat de CWI, naast een lid van de Universiteit voor Humanistiek, bestond uit twee leden van predikantenopleidingen. Verder wijst Verzoeker erop dat een van de CWI-leden zich in het openbaar heeft uitgelaten over het maatschappelijk debat in kwestie en dat hij het proefschrift van Betrokkene daarbij heeft gebruikt ter onderbouwing van zijn eigen christelijke standpunt en zich lovend over het proefschrift heeft uitgelaten.

Het Bestuur heeft in zijn verweerschrift toegelicht dat het in NLU-verband met de andere levensbeschouwelijke universiteiten samenwerkt en dat verschillende commissies zoals de CWI gezamenlijk worden bemenst vanwege de beperkte schaalgrootte van de universiteiten. Het LOWI heeft vanuit organisatorisch oogpunt begrip voor dergelijke samenwerking en acht dit toelaatbaar. Uit de toelichting van het Bestuur blijkt verder dat met de bemensing van de CWI in dit geval verschillende vakgebieden binnen de geesteswetenschappen waren vertegenwoordigd. Daarmee is naar het oordeel van het LOWI voldaan aan voornoemde bepaling over evenwichtige vertegenwoordiging. Hierbij betreft het LOWI de toelichting van het Bestuur dat aan de levensbeschouwelijke universiteiten hoofdzakelijk geesteswetenschappelijk onderzoek wordt verricht en dat de CWI met het oog op de methodologie van kwalitatief empirisch onderzoek dat voornamelijk in de sociale wetenschappen wordt verricht een externe deskundige heeft geraadpleegd. Het LOWI onderschrijft het standpunt van het Bestuur dat de persoonlijke levensovertuiging van CWI-leden geen bijzondere omstandigheid vormt die erop duidt dat de CWI vooringenomen zou zijn. De CWI moet oordelen over de vraag of Betrokkene de wetenschappelijke integriteit heeft geschonden. Voor een dergelijke beoordeling vormt de persoonlijke levensovertuiging van CWI-leden in beginsel geen relevant gegeven. Dat zou wellicht anders kunnen zijn als de leden inhoudelijk hadden moeten oordelen over het onderwerp van discussie in het maatschappelijk debat, maar dat is bij een CWI niet aan de orde. Bovendien zou daarbij, zoals het Bestuur terecht naar voren heeft gebracht, niet alleen voor een christelijke levensovertuiging maar voor alle (inclusief seculiere) levensovertuigingen gelden dat een ‘neutrale’ positie niet mogelijk is. Gelet op het voorgaande ziet het LOWI in de keuze van het Bestuur

Universiteiten van Nederland

voor een gezamenlijke CWI en de christelijk-theologische achtergrond van twee van haar leden op zichzelf genomen geen aanleiding voor het oordeel dat de CWI vooringenomen zou zijn.

Verzoeker heeft er verder nog op gewezen dat één van de CWI-leden in het verleden meermaals orthodox-christelijke uitspraken heeft gedaan over het maatschappelijk debat in kwestie en dat hij daarbij ter onderbouwing ook het onderzoek van Betrokkene heeft gebruikt. Het LOWI heeft kennis genomen van de uitlatingen waarop Verzoeker doelt en van de door het Bestuur geschetste context waarbinnen die uitlatingen zijn gedaan. Naar het oordeel van het LOWI ware het beter geweest als het CWI-lid zich in deze klachtbehandeling had verschoond. Weliswaar is het CWI-lid volgens het Bestuur nooit betrokken geweest bij Betrokkene of bij haar onderzoeken en zagen zijn uitlatingen niet op de wetenschappelijk-methodologische portee van die onderzoeken, maar in een context als deze waarin op de achtergrond een gevoelig maatschappelijk debat meespeelt is het ongelukkig dat eerdere uitspraken van een CWI-lid leiden tot dit soort discussies over de schijn van vooringenomenheid. De gedane uitlatingen van het CWI-lid zijn naar het oordeel van het LOWI echter onvoldoende om vast te stellen dat de CWI daadwerkelijk vooringenomen was of dat de daarvoor bij Verzoeker bestaande vrees objectief gerechtvaardigd is. Het LOWI voelt zich in dit oordeel gesterkt door de zorgvuldigheid en grondigheid waarvan het CWI-advies overduidelijk getuigt en door de omstandigheid dat het CWI-advies in belangrijke mate leunt op het rapport van een externe en vermaarde deskundige die de CWI heeft geraadpleegd.

Inhoud CWI-advies

Het LOWI is nagegaan of de CWI aan essentiële punten uit de klacht voorbij zou zijn gegaan zoals Verzoeker betoogt. Het LOWI heeft zich ervan vergewist dat dit niet het geval is en constateert dat de CWI een zorgvuldig en grondig onderzoek naar de klacht heeft verricht. Het LOWI onderschrijft verder ook inhoudelijk het oordeel van de CWI dat Betrokkene geen normen van wetenschappelijke integriteit heeft geschonden.

Uitbreiding klacht

In haar reactie op de ingediende verweerschriften heeft Verzoeker nieuwe kritiek geuit over de publicaties van Betrokkene. Hiermee heeft Verzoeker haar oorspronkelijke klacht uitgebreid. Zoals het LOWI eerder heeft overwogen, bijvoorbeeld in advies 2020-20, is uitbreiding van de klacht in deze fase van de procedure waarin het LOWI om advies wordt gevraagd over het aanvankelijk oordeel van het Bestuur niet toegestaan. Het Bestuur heeft in zijn laatste reactie dan ook terecht geageerd tegen de uitbreiding van de klacht. Het LOWI heeft de nieuwe klachtonderdelen niet betrokken bij dit advies.

Gedragscode

Tot slot geeft het LOWI het Bestuur mee dat de CWI voor wat betreft het proefschrift van Betrokkene aan de oude gedragscode (Nederlandse Gedragscode

Wetenschapsbeoefening, herzien in 2014) had moeten toetsen. Ten tijde van de publicatie van het proefschrift was de Nederlandse gedragscode wetenschappelijke integriteit 2018 immers nog niet in werking getreden. Dit heeft verder geen gevolgen, omdat de klacht van Verzoeker ook onder het regime van de oude gedragscode ongegrond had moeten worden verklaard. Het LOWI adviseert het Bestuur wel om dit punt, tezamen met het punt over verschoning van een CWI-lid, terug te koppelen aan de CWI.

7. Definitief Oordeel Bestuur

Gelet op het advies van het LOWI constateert het Bestuur dat het aanvankelijk oordeel geheel in stand kan blijven. Het college verklaart de klacht ongegrond. Naar het oordeel van het Bestuur is geen sprake van schending van de wetenschappelijke integriteit of bedenkelijk gedrag in de zin van de Nederlandse gedragscode wetenschappelijk integriteit door verweerder.

Daarnaast onderstreept het Bestuur de conclusie van het LOWI dat de persoonlijke levens- of geloofsovertuiging in zichzelf geen aanleiding vormt om aan de kwaliteit of integriteit van de wetenschappelijke activiteiten van een onderzoeker te twifelen.